

JÓZSA LÁSZLÓ
(1935–2014)

Szomorúan vettük tudomásul, tragikus hirtelenséggel távozott közülünk, emlékét megőrizzük, elvesztése pótolhatatlan. Mennyire ismerős kifejezések, olykor szinte csak szólamoknak hangzanak. Most mégis, amikor dr. Józsa László emeritus professor-ra, munkatársra, kollégára, a barátira emlékezünk, éreznünk kell, hogy ezeknek a szavaknak nagyon is mély tartalmuk van.

Valóban szomorúak vagyunk, hogy nem lehet közöttünk, hogy nem kérhetjük ki véleményét, és nem tapasztalhatjuk életkedvét. Halála azért is tölt el bennünket szomorúsággal, mert 2015-ben szeretttük volna Őt köszönteni 80. születésnapján, és ki mert volna arra gondolni, hogy az ünneplésből halotti megemlékezés lesz. Szomorúságunkat az is tetézi, hogy halálhíréről csak hónapokkal később értesültünk, és így még a temetésén sem vehettünk Tőle végső búcsút.

Tragikus hirtelenséggel távozott közülünk. A 2014-es év második felében többszöri keresésre sem reagált, s akkor már sejteni lehetett, hogy baj van. A két rossz közül a jobbikra, nem régen elvesztett és hón szeretett felesége feletti bánatára gondolhattunk. Személyesen is mondta, hogy nincs kedve élni, s legszívesebben követné feleségét. A hosszantartó hallgatás oka azonban 2015 februárjában oldódott meg, amikor megtudtuk, hogy először csigolyatörése volt, majd fertőzést kapott, s utóbbiból kigyógyulva műtétnek vetette alá magát. A szíve a műtőasztalon 2014. november 25-én dobant utolsókat, abban az intézményben, ahol olyan sokáig végezte munkáját. S halála valóban tragikus hirtelenséggel következett be.

Azok a kortárs antropológusok, akik vele együtt dolgozhattak, vagy csak ismerték Őt, minden bizonnyal sokáig megőrzik emlékét. Ezt biztosítja az a sok közlemény, amelynek szerzője volt s amelyek hosszú ideig lesznek forrásmunkái a paleopatológiával foglalkozó szakembereknek. Ha másért nem, de ezen közlemények szerzőjének nevére hivatkozva emléke sokáig élni fog.

És ha azt mondjuk, hogy halála pótolhatatlan veszteséget jelent, akkor fejezzük ki igazán jelentőségét. Hosszú évtizedek óta az egyetlen orvosi alapképzettséggű, ráadásul patológiából mérhetetlen gyakorlattal rendelkező szakember volt, aki szaktudása, jelentős szakirodalmi tájékozottsága, széleskörű érdeklődése révén tudta diagnosztizálni az ásatásokból származó emberi csontvázak elváltozásaiából a különféle szindrómákat, megállapítani az ok okozati összefüggéseket. Soha nem felejtethető el az a néhány nap, amikor a bátmonostori temető több, mint 400 patológias csontvázát vizsgálta Szegeden. Tévedhetetlen biztonsággal állapította meg a betegséget, diktálva feleségének a tapasztalatokat. Utánozhatatlan szorgalommal, lelkesedéssel, gyorsasággal dolgozott.

Érdeklődési köre rendkívül kiterjedt volt. Ha paleopatológiai publikációinak bibliográfiáját átolvassuk, képet kaphatunk arról, hogy a szűkebb orvosi területén, a mozgásszervi betegségek tárgykörén kívül tájékozott volt a történelmi eseményekben, a művészetben, középkori okiratokat, legendákat tanulmányozott, sőt jól ismerte a Bibliát is. Ezt olvashatjuk az Orvoslás a Bibliában

című könyvében: "Gyermekkorom óta többször elolvastam a Bibliát, s mindig újabbnak és másnak látom. Felnőtt fejjel, orvosként az lepett meg, hogy milyen sok betegségről, orvosságról, egészségügyi szabályról tájékoztat, s hogy ez utóbbiak kiállták az évezredek próbáját, az orvostudomány fejlődésével többségük mit sem veszített aktualitásából." Nagyon valószínű, hogy ebből a felismerésből adódott a paleopatológia iránti érdeklődése. Figyelme éppúgy irányult őseink testalkatára, táplálkozására, egészségi állapotára, betegségeképzeteire és a gyógyítás módjaira, mint a gyakrabban előfordult idegrendszeri, fertőző, mozgásszervi, fog- és szájbetegségek fajtáira. Érdeklődése kiterjedt a különböző régészeti korokban élt népelemek közegészségügyi, higiéniai viszonyaira, a nemi életre, a születési és halálozási arányokra, az átlagos életkorra, az életkilátásokra. Mindezen széles érdeklődési köre ellenére közleményeiben tömören és röviden, de olvasmányosan adta közre megfigyeléseit.

Hogyan jutott el Józsa professzor idáig? Aki életútját akarja felvázolni, komoly nehézségekkel áll szemben. A jelentős számú publikáció ellenére személyiségét a szerénység jellemezte. Nem találunk adatokat róla az életrajzi lexikonokban, s az interneten is hiába keresgélünk, kevés szakmai jellegű információ kívül életrajzi adatokat alig találunk.

1935. április 26-án Fehérgyarmaton született. A debreceni Orvosegyetemen 1959-ben „Summa cum laude” minősítéssel kapott orvosi diplomát. Már medikus éveiben tevékenykedett az Egyetemi Patológiai Intézetben és a Megyei Kórház Kórbonctani Osztályán. Ezt követően, 1959-től 1968-ig a kecskeméti Megyei Kórház Kórbonctani Osztályán dolgozott. 1962 őszén a Budapesti Orvostudományi Egyetem I. számú Kórbonctani és Kísérletes Rákkutató Intézetében „Kórbonctani és kórszövettani vizsgálatok”-ból patológus szakképesítést szerzett. Közben egy hónapos tanulmányúton vett részt a Pécsi Egyetem Patológiai Intézetében, valamint az Erfurti Orvosi Akadémia Kórbonctani Intézetében.

1968-ban az Országos Traumatológiai Intézet Patológiai Osztályának vezetőjévé nevezték ki, ahol 1999-ig dolgozott. 1978 és 1986 között az Intézet tudományos és kutatási igazgatójaként működött. 1970-ben a berlini Virchow Intézetben csaknem egyéves, majd a leningrádi Tengerbiológiai Intézetben kéthetes tanulmányúton vett részt. A baleseti intézetben hisztokémiai és elektronmikroszkópos kutatásai az inak és izmok patológiájára irányult. Kandidátusi értekezését az erek köztiállományának vizsgálatáról 1972-ben védte meg.

1978-ban a finnországi Turku Egyetem Sportorvosi Intézetében 4 hónapos tanulmányúton vett részt. 1980-ban „A kéz és karizmok elváltozásai ín- és mozgatóideg sérülése után” című akadémiai doktori értekezését védte meg. 1985-ben Hanoiban és Saigonban (Vietnám) volt tanácsadó.

1986-ban kinevezték a Tamperei Egyetemen (Finnország) a mozgásszervi patológia kutató professzorává, és ekkor budapesti igazgatói állásáról lemondott. Ekkoriban Budapesten, Tampereben és Turkuban megosztva dolgozott. 1987-ben Havannában és Santiago de Cuba városában tanácsadóként működött. 1991-ben rövid ideig a kevoai Sarkköri Kutatóállomáson tevékenykedett. 1994-ben a New York Academy of Sciences rendes tagjává választotta. 1997-ben vendégprofesszor volt a Honkongi „Prince of Wales” Egyetemen. 1999-ben nyugdíjba vonult, és a bükki kicsiny, csendes hegyi Csermelyen élt feleségével. 2000-ben finnországi kutatásait is befejezte, és a turku egyetemen professor emeritus címet kapott. Nyugdíjba vonulása után bizantológiai, orvostörténeti és őskortani kutatásokkal foglalkozott.

Az évek során 633 tudományos közleménye – köztük 10 könyve, 42 könyvfejezete – jelent meg. Cikkei magyar, német, lengyel, cseh, szerb, olasz, angol, svéd, dán, finn, görög nyelven láttak napvilágot, magyar, amerikai (USA és Kanada), ausztrál, singapuri szakfolyóiratokban. Könyvei közül négy orvosi, hat orvostörténeti illetve paleopatológiai munka. Az inakról készült monográfiáját az USA-ban (1997), és Olaszországban (2000), egy másik könyvét Finnországban (1998) jelentették meg.

Józsa professzor érdeklődési köre nagyon széles volt. A humán patológiai kutatások mellett növénytan (növényi poliszacharidák) és állatorvosi (szarvasmarhák epekövei) kutatásokban is részt vett.

Korábban több külföldi és hazai tudományos társaság tagja, az Európai Hisztokémiai Társaság Társelnöke, az Európai Állatkerti Állatorvosok Társaságának tiszteletbeli tagja volt. Nyugdíjazása után csak az MTA Antropológiai illetve Antropológiai Szakmaközi Bizottságának (2003–2014), az

Anthropológiai Közlemények szerkesztő bizottságának (1999–2014), a Magyar Patológusok Társaságának és a Magyar Orvostörténeti Társaságnak a tagságát, a Magyar Traumatológia, Ortopédia, Kézsebészet c. folyóirat szerkesztői megbízatását tartotta meg.

Józsa professzor 2014. november 25-én Budapesten halt meg. Halála nemcsak a biológiai antropológiának veszteség, de komoly veszteség azoknak a kollégáknak is, akiknek szerencsésük volt kikérni szakvéleményét, és akiket megtisztelt azzal, hogy közösen publikálhatták eredményeiket. Most búcsúzik Tőle a magyar biológiai antropológusok közössége. Utólag is Professzor Úr, Laci még egyszer hálásan köszönjük Neked az örömeket, az önzetlen segítséget, a sugárzó jókedvet. Személyesen megköszönni már nincs lehetőségünk. Földi maradványaid a lét és nem lét törvényei szerint elenyésznek, de lelked megmarad, és kívánjuk, hogy nyerjen örök nyugodalmat szerető Feleséged mellett.

Farkas L. Gyula

Prof. emer. Dr. Józsa László paleopatológiai vonatkozású közleményei

1963

Józsa, L.: Az érlemeszesedés paleopathológiája. *Bács-Kiskun Megyei Kórház Évkönyve*, 2: 129–133.

1964

Józsa, L.: Az ókor fogászata. *Bács-Kiskun Megyei Kórház Évkönyve*, 3: 123–128.

1966

Józsa, L.: Paleopathology of arteriosclerosis. *Cor et Vasa*, 8(3): 231–236.

1971

Józsa, L.: The submicroscopic structure of connective tissue in a case of Hunter's syndrome. I. Polarisation microscopic examination. *Acta Morphol. Hung.*, 19(3): 301–311.

1975

Fehér, J., Somogyi, T., Timmer, M., Józsa, L.: Early syphilitic hepatitis. *Lancet*, 306: 896–899.
DOI: 10.1016/S0140-6736(75)92129-7

1986

Józsa, L.: *Névvél jelölt szindrómák*. Medicina Kiadó, Budapest. pp. 411. o.

Józsa, L.: A tenotómia ókori és középkori írásos és rajzos emlékei. *Orvostört. Közl.*, 32(3–4): 9–23.

1987

Józsa, L.: Betegségleírások középkori krónikákban. *Orv. Hetil.*, 128(12): 639–641.

1988

Józsa, L.: Pathográfiák középkori legendákban és szentté avatási iratokban. *Orv. Hetil.*, 129(28): 1487–1488.

1989

Ferencz, M., Józsa, L.: Fistulography: a new method in paleopathological examination. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 81: 245–250.

Józsa, L., Pap I.: Indicators of stress in a 9–11th century population. *Humanbiol. Budapest.*, 19: 69–72.

Pap, I., Józsa, L.: A rare hair developmental abnormality (pili multigemini) and lousiness on hair remains from a Medieval grave. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 81: 251–259.

1990

Ferencz, M., Józsa, L.: Congenital syphilis on a Medieval skeleton. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 82: 227–233.

Józsa, L., Pap, I.: Morphology and differential diagnosis of porotic hyperostosis on a historical anthropological material. *Anthrop. Hung.*, 21: 69–80.

- Józsa, L., Renner, A.: A manus cornuta az ókori és középkori képzőművészeti alkotásokon. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 33(2): 129–132.
- Pap, I., Józsa, L.: Occurrence of otitis media, mastoiditis and alterations of auditory ossicles in some early Medieval series (Hungary). *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.* 82: 249–257.
- Pap, I., Józsa, L.: Ritka haj-fejlődési rendellenesség (Pili multigemini) és fejtetvesség késő-középkori hajmaradványon. *Acta Mus. Papen.*, 2: 195–200.

1991

- Józsa, L., Pap, I.: Vashiányos anaemia a honfoglalás és az Árpádok korában. *Orv. Hetil.*, 132(28): 1544–1545.
- Józsa, L., Pap, I.: Porotic hyperostosis of fossil skulls. A study using scanning electron microscopy. *Zentralbl. Pathol.*, 137(1): 41–47.
- Józsa, L., Pap, I., Fóthi, E.: Enthesopathies (insertion tendinopathies) as indicator of overuse of tendons and muscles in ancient Hungarian population. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 83: 269–276.
- Józsa, L., Kannus, P., Koskela, J.: Jo munaiset Kiinalaiset. *Fysioter.*, 38: 4–7.
- Pap, I., Józsa, L.: A koponyasérülések gyakorisága, ellátása és gyógyulási aránya a 9–13. században. *Honvédervos.*, 43(1): 83–92.
- Pap, I., Józsa, L.: Abnormalities of hair development and lousiness on medieval hair remains. In: Farkas, Gy. (Ed.) *Papers presented at the Scientific Session of the Foundation of the Department of Anthropology, JATE, October 1–3 1990*. JATE, Szeged – Ulm. pp. 197–205.

1992

- Józsa, L., Pap, I.: Pathological alterations on artificially distorted skulls. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 84: 189–194.
- Józsa, L., Pap, I., Fóthi, E.: The occurrence of spina bifida occulta in Medieval and contemporaneous Hungarian population. *Anthropol. Hung.*, 22: 57–60.
- Józsa, L.: Cardiovascularis betegségek a Bibliában. *Orv. Hetil.*, 133(28): 1769–1770.

1993

- Józsa, L.: Széltűtés – nyilallás. Betegségterminológiánk mitikus elemei. *Orv. Hetil.*, 134(40): 2214–2215.
- Józsa, L.: Was the „Founder” of the first modern hospital in Europa a Hungarian royal princess? *Therap. Hung., Hung. Med. J.*, 41(4): 153–156.

1994

- Józsa, L.: Volt-e leprabetegség a középkori Magyarországon? *Orv. Hetil.*, 135(32): 1763–1764.
- Józsa, L., Pap, I.: Hypophyseal tumor on a male skull from the 11–13th century period. Hungary. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.*, 86: 139–143.

1995

- Józsa, L.: *Őseink betegségei. Paleopathológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Józsa, L.: Az emberi láb evolúciója. *Anthrop. Közl.*, 37: 159–176.
- Józsa, L., Susa, É., Szabó, Á., Varga, T.: József nádor és Alexandra Pavlovna szerveinek kórszövetteni vizsgálata. *Anthrop. Közl.*, 37: 37–44.
- Susa, É., Józsa, L.: A múmiakészítés technikája és eredményei a kezdettől napjainkig. *Anthrop. Közl.*, 37: 45–60.
- Török, K., Józsa, L., Pap, I.: A hallócsontok méretei 8–12. századi szériákon. *Anthrop. Közl.*, 37: 31–36.
- Józsa, L., Pap, I.: Histochemical and immunohistochemical analysis of mummy skin. *Annals. Hist.-Natur. Mus. nat. Hung.* 87: 137–146.

1996

- Józsa, L.: Az Árpád-kori magyarság egészségi állapota a legendák és szenttéavatási iratok tükrében. In: Pálfi, Gy., Farkas, L.Gy., Molnár, E. (Szerk.) *Honfoglaló magyarság – Árpád-kori magyarság. Antropológia-Régészet-Történelem*. Agapé Ferences Ny. Kiadó, Szeged. pp. 265–272.
- Józsa, L.: *A honfoglaló és Árpád-kori magyarság egészsége és betegségei*. Gondolat Kiadó, Bp.

- Józsa, L., Pap, I.: Az osteoporosis előfordulása a 10–13. századi magyarság körében. *Osteolog. Közl.*, 4: 126–129.
- Józsa, L., Pap, I.: Az osteoporosis előfordulása a 10–12. századi népségek körében. In: Pálfi, Gy., Farkas, L.Gy., Molnár, E. (Szerk.) *Honfoglaló magyarság – Árpád-kori magyarság. Antropológia-Régészet-Történelem*. Agapé Ferences Nyomd és Kiadó, Szeged. pp. 199–204.
- Józsa, L., Pap, I.: Az enthesopathia gyakorisága és ultrastruktúrája a 10–11. században. In: Pálfi, Gy., Farkas, L.Gy., Molnár, E (Szerk.): *Honfoglaló magyarság – Árpád-kori magyarság. Antropológia-Régészet-Történelem*. Agapé. Ferences Nyomda és Kiadó, Szeged. pp. 205–212.
- Józsa, L.: József nádor és első feleségének betegsége és halál oka. *Orv. Hetil.* 137(28): 1542–1543.
- Józsa, L.: Levelek a szerkesztőhöz (Hozzászólás Czigány, J.: Ritka-e a hallócsontlelet a középkori maradványokban? c. cikkéhez). *Orv. Hetil.*, 137(44): 2485–2487.

1997

- Józsa, L.G., Kannus, P.: *Human tendons. Anatomy, Physiology and pathology. Tendon division*. Human Kinetics Publishers. Champaign/III. pp. 368–370.
- Józsa, L.: The antiquity of osteoporosis. *Acta Biol. Szeged.*, 42: 75–80.
- Józsa, L., Dóczy, J. & Pap, I.: Az osteoporosisra jellemző combnyaktáji és radius törések történelmi korokban. *Magy. Traumat.*, 40(2): 129–133.
- Józsa, L.: Franz Schubert (1797–1828) betegsége és halála. *Orv. Hetil.*, 138(36): 2240–2242.
- Józsa, L., Pap, I.: A sarokcsonti enthesopathia gyakorisága és morfológiája a középkorban és napjainkban. *Osteolog. Közl.*, 5(4): 187–191.
- Susa, É., Pap, I., Józsa, L.: A váci múmiák antropológiai vizsgálata. *Magy. Múz.*, 2(1): 14–16.

1998

- Józsa, L.: *Orvoslás a Bibliában*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest. p. 147 o.
- Józsa, L.G., Pap, I.: Immunohistochemical analysis of mummy skin. *J. Paleopathol.*, 10: 133–139.
- Józsa, L.: Händel betegségei és halála. *Orv. Hetil.*, 139(14): 835–836.
- Józsa, L.: A paleopatológiai vizsgálatok módszerei és eredményei. In: Tóth, G (Szerk.) *Szemelvények a magyar antropológia eredményeiből*. Panniculus Régiségtani Egylet, Szombathely. p. 39–45.

1999

- Józsa, L.: A proximális femurvég geometriája. I. Metodológiai megfontolások. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 42: 237–242.
- Pap, I., Susa, É., Józsa, L.: Mummies from the 18–19th century Dominican Church of Vác, Hungary. *Acta Biol.*, 42: 107–112.
- Pap, I., Józsa, L., Repa, I., Bajzik, G., Lakhani, S. R., Donoghue, H.D., Spigelman, M.: 18th–19th century tuberculosis in naturally mummified individuals (Vác, Hungary). In: Pálfi, Gy., Dutour, O., Hutás, I. (Eds) *Tuberculosis past and present*. Goldenbook, Budapest. pp. 421–429.
- Török, K., Pap, I., Józsa, L.: Microscopic study of the dental calculus of the mummies from the 18th–19th centuries. *Anthrop. Közl.*, 39: 71–80.
- Török, K., Pap, I., Józsa, L.: 18–19. századi váci múmiák fogköveinek mikroszkópos vizsgálata. *Anthrop. Közl.*, 40: 15–27.
- Török, K., Pap, I., Józsa, L.: A 18–19. századi múmiák fogköveinek mikroszkópos vizsgálata. *Fogorv. Szemle*, 92(10): 317–327.

2000

- Józsa, L., Pap, I.: Helminthic infestation in a 19th c. mummy on Hungary. *Anthrop. Közl.* 41, 49–55.

2001

- Farkas, Gy., Józsa, L., Paja, L., Molnár, J.: The occurrence of bone tumors in the medieval cemetery of Bátmonostor (Hungary). *Anticancer Res.*, 24: 250–251.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában 1. *Gyógyszer.*, 45(3): 131–136.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában 2. *Gyógyszer.*, 45(4): 193–199.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 5. Gyógyszerek és gyógymódok. *Gyógyszer.*, 45(5): 250–256.

- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 6. Illatszerek, kozmetikumok, testápolók. *Gyógyszer*, 45(6): 311–313.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 7. Szív- és érrendszeri betegségek. *Gyógyszer*, 45(8): 423–426.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 8. A fertőző betegségek. *Gyógyszer*, 45(10): 534–539.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 9. Hormonzavarok, endokrin betegségek. *Gyógyszer*, 45(11): 602–605.

2002

- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 10. Testi hibák, fejlődési rendellenességek. *Gyógyszer*, 46(2): 82–84.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 11. Sérülések és balesetek. *Gyógyszer*, 46(3): 148–149.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 12. Szembetegségek. *Gyógyszer*, 46(5): 262–263.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 13. Milyen egyéb betegségekről olvashatunk a Bibliában? *Gyógyszer*, 46(7): 392–393.
- Józsa, L.: Betegségek és gyógyítás a Bibliában. 14. Szex és házasság. *Gyógyszer*, 46(12): 749–755.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Juxtacorticalis osteosarcoma középkori vázleleten. *Magy. Onkol.*, 46(3): 271–276.
- Pap, I., Susa, É., Józsa, L., Szikossy, I., Kustár, Á., Bernert, Zs., Pálfi, Gy., Repa, I., Kristóf, L.A.: Interdiszciplináris antropológiai kutatások. In: Isépy, I., Korsós, Z., Pap, I. (Szerk.) *II. Kárpát-medencei Biológiai Symposium. MBT–MTM*, Budapest. pp. 321–324.

2003

- Évinger, S., Bernert, Zs., Józsa, L., Kristóf, L.A.: Two cases of joint disease from the avar age, Hungary. *Anthropol.*, 41: 79–85.
- Józsa, L.: Beteg császárok Bizánc trónján. *Orvostört. Közl.*, 48(1-4): 35–56.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Juxtacortical osteosarcoma of tibia and fibula from a Medieval cemetery of Budapest. *J. Paleopath.*, 15(1): 23–31.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Juxtacorticalis osteosarcoma középkori vázleleteken. In: Penksza, K., Korsós, Z., Pap, I. (Szerk.) *III. Kárpát-medencei Biológiai Szimpózium*. MTE SZ, Budapest. pp. 227–231.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Lathyrismus a középkorban? *Anthrop. Közl.*, 44: 27–35.

2004

- Farkas, L.Gy., Józsa, L., Paja, L.: Developmental anomalies and other pathological lesions of the sternum in a medieval osteological sample. *Acta Biol. Szeged.*, 48: 39–42.
- Fóthi, E., Józsa, L.: Részlegesen gyógyult petrochantercus combcsonttörés középkori leleten. *Magy. Traumat.*, 47(4): 330–333.
- Józsa, L.: Gyógyszerek és gyógyszerészet Bizáncban. *Gyógyszereink*, 48(2): 101–110.
- Józsa, L.: A proximális femurvégek szimmetriája. *Anthrop. Közl.*, 45: 207–212.
- Józsa, L., Farkas, L.Gy.: Ostitis-osteomyelitis középkori vázakon. *Osteológ. Közl.*, 12(4): 207–214.
- Józsa, L., Farkas, Gy., Fóthi, E.: Az ember szarva. *Orv. Hetil.*, 145(22): 1193–1195.
- Józsa, L., Farkas, L.Gy., Paja, L.: The frequency of enthesopathies in the 14–15th century series of Bátmonostor-Pusztafalu. *Acta Biol. Szeged.*, 48: 43–45.
- Józsa, L., Farkas, L.Gy., Rékó, Gy.: A csontsérülések és szövödményeik gyakorisága a XIV–XV. századokban. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 47(2): 141–147.
- Józsa, L., Farkas, Gy.: Csontdaganatok gyakorisága egy középkori temetőben. *Magy. Traumat.*, 47(2): 148–153.
- Józsa, L.: Balesetsebészet Bizáncban. *Magy. Traumat.*, 47(3): 239–246.
- Józsa, L.: Laboratóriumi és patológiai vizsgálatok Bizáncban. *Orvostört. Közl.*, 49(1–2): 37–48.

2005

- Farkas, L.Gy., Józsa, L., Paja, L.: A gerinc elváltozásai egy középkori temető vázleletein. *Anthrop. Közl.*, 46: 11–24.
- Farkas, L.Gy., Paja, L., Józsa, L.: Vérszegénység és táplálkozási zavarok egy középkori magyar településen. *Orv. Hetil.*, 146(4): 175–177.
- Józsa, L.: The illnesses of Prince Joseph Habsburg (1776–1847) and his first wife, princess Alexandra Pavlovna Romanova (1783–1801). *J. Paleopath.*, 17: 145–152.

Józsa, L.: Az orvosi, állatorvosi és gyógyszerészeti irodalom Bizáncban. *Orvostört. Közl.*, 50: 247–278.
Józsa, L., Järvinen, T., Pap I.: A proximális femurvég geometriája: Középkori, recens (nem törött) és combnyaktörést szenvedettek izolált combcsontjának háromdimenziós vizsgálata. *Osteolog. Közl.*, 13: 21–26.

2006

Józsa, L., Fóthi, E.: A trepanáció utáni csonthiány területének védelme csontpótlással. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 49(3): 267–274.
Józsa, L.: Mozgásszervi betegségek ábrázolása a bizánci műalkotásokon. *Osteológ. Közl.*, 14(2): 63–72.
Józsa, L.: Csont-ízületi elváltozások ábrázolása a képzőművészetben. 1. *Osteológ. Közl.*, 14(3): 127–140.
Józsa, L.: *Paleopathologia*. Semmelweis Kiadó, Budapest.
Józsa, L.: Orvos- és gyógyszerészképzés Bizáncban. *Orv. Hetil.*, 147(34): 1162–1164.
Józsa, L., Farkas, Gy.: A fej védelme és a koponyasérülések a középkorban. *Orv. Hetil.*, 147(32): 1519–1521.
Józsa, L., Farkas, Gy.: Egy magyarországi középkori ispotály (Bátmonostor) beteganyaga az ásatási leletek tükrében. *Orv. Hetil.*, 147(49): 2379–2384.
Józsa, L., Fóthi, E.: A népvándorlaskor koponyasébeszete. In: Ujlaki-Pongrácz, Zs. (Szerk.) „*Hadak útján*”: *Népességek és iparok a népvándorlás korában (CD)*. Pars Kft., Bp. pp. 93–102.
Józsa, L.: *Paleopathologia: elődeink betegségei*. Semmelweis, Budapest. p. 180.
Pap, I., Józsa, L.: A koponyatorzítás és annak következményei. In: Ujlaki-Pongrácz, Zs. (Szerk.) „*Hadak útján*”: *Népességek és iparok a népvándorlás korában (CD)*. Pars Kft., Bp. pp. 85–93.

2007

Farkas, L.Gy., Józsa, L., Bereczki, Zs.: Examination of the human remains from the medieval cemetery of Bátmonostor-Pusztafalu in Hungary. *Acta Biol. Szeged.*, 51(2): 87–92.
Farkas, L.Gy., Józsa, L., Paja, L., Molnár, J.: Bone forming tumors on skeletons from a Medieval Hungarian cemetery (Bátmonostor). *Paleopath. Newsletter*, 140: 14–22.
Józsa, L.: A múmiakészítés különleges módszerei – emberi és állati szárított preparátumok előállítása főzéssel, füstöléssel. *Anthrop. Közl.*, 48: 171–177.
Józsa, L.: A szociális ellátás rendszere a Bizánci Birodalomban. *Esély*, 18(2): 63–76.
Józsa, L.: Az osteoporosis előfordulása időben és térben. *Osteológ. Közl.*, 15(2): 75–80.
Józsa, L.: Csont-ízületi elváltozások ábrázolása a képzőművészetben. 2. *Osteológ. Közl.*, 15(1): 21–35.
Józsa, L.: Csont-ízületi elváltozások ábrázolása a képzőművészetben. 3. *Osteológ. Közl.*, 15(4): 209–223.
Józsa, L.: A szülés és csecsemőgondozás ábrázolása bizánci alkotásokon. *Orv. Hetil.*, 148(52): 2483–2490.
DOI: 10.1556/OH.2007.H2150
Józsa, L., Fóthi, E.: Trepanált koponyák Magyarországon. *Orvostört. Közl.*, 52(1–2): 15–30.
Józsa, L., Fóthi, E.: Trepanált koponyák a Kárpát-medencében. A leletek számbavétele, megoszlása és lelőhelyei. *Folia Anthropol.*, 6: 5–18.

2008

Józsa, L.: Histologic diagnoses of tissues from two 19th century Habsburgs. *Paleopath. Newsletter*, 141: 12–18.
Józsa, L. A kórházi ápolás kialakulása a 11–14. században Magyarországon. *Debr. Szemle*, 16: 10–22.
Józsa, L.: Betegségleírások középkori krónikákban és legendákban és szentté avatási iratokban. *A fordulat*, 107–109.
Józsa, L.: Az elhízás és ábrázolása az őskorban. *Orv. Hetil.*, 149(49): 2309–2314. DOI: 10.1556/OH.2008.28415
Józsa, G.L., Farkas, L.Gy.: Enostosis in medieval skeletons. *Acta Biol. Szeged.*, 52(2): 329–331.
Józsa, L., Farkas, Gy.: Sternoclavicularis arthritis és osteomyelitis a bátmonostori 13–15. századi temetőben. *Folia Anthropol.*, 7: 47–52.
Józsa, L.: Csont-ízületi rendellenességek ábrázolása a képzőművészetben. 4. *Osteolog. Közl.*, 16(2): 61–77.
Józsa, L.: Trabecularis microfracturák ép, osteoporosisos és osteonecrosisos combfejekben. *Osteolog. Közl.*, 16(4): 181–184.
Józsa, L.: A kéz evolúciója: 450 millió év a porcos halak mellúszójától az emberi kézig. *Magy. Traumat.*, 51(3): 255–266.

- Józsa, L., Farkas, Gy.: Bamberger-Marie betegség középkori vázleleten. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 51(1): 52–56.
- Józsa, L., Fóthi, E.: A honfoglaló magyarok koponyasebészete. *Orv. Hetil.*, 149(10): 469–472. DOI: 10.1556/OH.2008.H-2168

2009

- Józsa, L.: Obesity and steatopygia depicted on paleolithic statues. *Praehistoria*, 9/10: 333–340.
- Józsa, L.: Milyen lehetett (volt?) az őskőkori asszony testalkata? *Folia Anthropol.*, 9: 19–37.
- Józsa, L. Patikák Bizáncban. *Lege Artis Med.*, 19(2): 167–168.
- Józsa, L.: Orvosi adatok a sámán felesleges csontjához. *Folia Anthropol.*, 7: 71–76.
- Józsa, L.: A múmia-készítmények mint orvosságok. *Orv. Hetil.*, 150(32): 1527–1528. DOI: 10.1556/OH.2009.HO2245
- Józsa, L.: Az endémiás golyva ábrázolása szakrális alkotásokon. *Orv. Hetil.*, 150(20): 949–951. DOI: 10.1556/OH.2009.HO2238
- Józsa, L.: Ép és osteoporosisos femur corticalisának ultrastruktúrája. *Osteol. Közl.*, 17(3): 122–125.
- Józsa, L.: Fogápolás, fogbetegségek és fogászati beavatkozások az ókorban. *Orvostört. Közl.*, 55: 43–57.
- Józsa, L.: Leonardo da Vinci járás- és mozgásvizsgálatai. *Biomechan. Hung.*, 2(2): 49–52.
- Józsa, G.L., Farkas, L.Gy.: Hypertropic pulmonary osteoarthropathy in a medieval skeleton: morphometric, radiological and histological study. *J. Paleopath.*, 21(1–3): 25–31.
- Józsa, G.L., Farkas, L.Gy.: Ankylosis of limb joints in a medieval cemetery from Bátmonostor, Hungary. *Anthrop. Anz.*, 67(3): 295–303.
- Józsa, L., Forgács, S.: A Forestier betegség története. *Osteol. Közl.*, 17(4): 174–180.
- Paja, L., Farkas, Gy., Józsa, L.: Five cases of ankylosis of knee and hip joints in the medieval series of Bátmonostor-Pusztafalu (Hungary). In: Pálfi, Gy., Molnár, E., Bereczki, Zs., Pap, I. (Eds) *From past lesions to modern diagnostics*. University Press, Szeged. 94–95.
- Pap, I., Fóthi, E., Józsa, L., Bernert, Zs., Hajdu, T., Molnár, E., Bereczki, Zs., Lovász, G., Pálfi, Gy.: Történeti embertani protokoll a régészeti feltárások embertani anyagainak kezelésére, alapszintű feldolgozására és elsődleges tudományos vizsgálatára. *Anthrop. Közl.*, 50: 105–123.

2010

- Józsa, L.: *Középkori uralkodóink betegségei*. Historiaantik Könyvkiadó, Budapest. p. 220.
- Józsa, L.: Mágikus és vallásos gyógyítás Bizáncban. *Orvostört. Közl.*, 56(1–4): 171–185.
- Józsa, L.: Akoponya és vázcsontok középkori, reneszánsz és rokokó alkotásokon. *Osteolog. Közl.*, 18: 200–206.
- Józsa, L.: A csípőtáji törések epidemiológiája. *Osteolog. Közl.*, 18(2): 61–66.
- Józsa, L.: Milyen lehetett (volt?) az őskőkori asszony? *Folia Anthropol.*, 8: 19–37.
- Józsa, L.: Szifilisz egy magyarországi legendában. *Orv. Hetil.*, 151(6): 228–230. DOI: 10.1556/OH.2010.HO2280
- Józsa, L.: A Forestier betegség pathomorphológiája. *Osteolog. Közl.*, 18(1): 11–14.
- Józsa, L.: Kétszáz éve született Frederic Chopin. Tüdőbajos volt-e a zeneköltő? *Orv. Hetil.*, 151(34): 1399–1402. DOI: 10.1556/OH.2010.HO2299
- Józsa, L.: Zenei virtuózok keze: Liszt és Paganini. *Magy. Traumat.*, 53(3): 251–256.
- Józsa, L.: Goiter depicted in Byzantine artworks. *Hormones*, 9(4): 343–346.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Repairing or protection of holes in the head: Cranioplasty in 7th–10th centuries in Hungary. *Paleopath. Newsletter*, 151: 8–11.
- Józsa, L., Fóthi, E.: Kísérlet a középkori trepanációk műtéti technikájának rekonstruálásához. *Folia Anthropol.*, 10: 16.
- Józsa, L., Pap, I., Farkas, L.Gy.: Hyperostosis porotica – ritka és elfedett csontelváltozás. *Osteológ. Közl.*, 18(4): 192–198.
- Paja, L., Molnár, E., Balázs, J., Bereczki, Zs., Pálfi, Gy., Zink, A.R., Nerlich, A.G., Józsa, L., Palkó, A., Tinlavitz, L., Dutour, O.: The paleopathology of ankylosis – pluridisciplinary approaches incases from the Great Hungarian Plain. *18th European Meeting of the Paleopathology Association. Program and abstracts. Vienna*. p. 193.
- Salamon, A., Józsa, L.: A Dupuytren-betegség pathogenezeise. *Magy. Traumat.*, 53(4): 296–307.

2011

- Józsa, L.: Obesity in the paleolithic era. *Hormones*, 10(3): 241–244.
- Józsa, L.: A kéz- és karlevágás középkori írásos, őskortani és művészi emlékei. *Orv. Hetil.*, 152(4): 149–153.
DOI: 10.1556/OH.2011.HO2322
- Józsa, L.: Az emberi test mesterséges módosítása. 1. A koponyatorzítás. *Orv. Hetil.*, 152(30): 1209–1213.
DOI: 10.1556/OH.2011.HO2354
- Józsa, L.: Az emberi test mesterséges módosítása. 2. A kínai lábelkötés. *Orv. Hetil.*, 152(32): 1294–1296.
DOI: 10.1556/OH.2011.HO2355
- Józsa, L.: Az emberi test mesterséges módosítása. 3. A fogak dekorálása. *Orv. Hetil.*, 152(34): 1379–1381.
DOI: 10.1556/OH.2011.HO2358
- Józsa, L.: Az emberi test mesterséges módosítása. 4. A fül, orr, ajak és más testrészek módosítása. *Orv. Hetil.*, 152(36): 1462–1465. DOI: 10.1556/OH.2011.HO2363
- Józsa, L.: Az emberi test mesterséges módosítása. 5. Öncsonkítás. *Orv. Hetil.*, 152(38): 1544–1546.
DOI: 10.1556/OH.2011.HO2364
- Józsa, L.: Szövetvegytani és immunhisztokémiai vizsgálatok múmia szöveteken és ásatag csontokon. *Anthrop. Közl.*, 52: 41–53.
- Józsa, L.: A kórházi rendszer kialakulása a Bizánci Birodalomban. *Orvostört. Közl.*, 57(1–4): 5–24.
- Józsa, L.: Obesity and steatopygia depicted on paleolithic statues. *Praehistoria*, 9(10): 333–340.
- Józsa, L.: A craniotomia és a koponyalékelés ábrázolása a középkorban és a reneszánsz idején. *Osteolog. Közl.*, 19(2): 75–77.
- Józsa, L.: A trepanáció ábrázolása a középkorban. *Osteolog. Közl.*, 19: 75–77.
- Józsa, L.: Mióta van osteoporosis? *Magy. Traumat.*, 54(2): 125–133.
- Józsa, L.: Ízületi deformitások festményeken. *Osteolog. Közl.*, 19(3): 145–149.
- Józsa, L.: Árpád-házi királynő (Piroska 1084–1134) a Pantokrátor kolostor és intézményeinek létrehozója. *Kaleidoscope. J. Hist. Cult. Sci. Med.*, 2(3): 6–16.
- Józsa, L.: A csont, mint nyersanyag. *Osteolog. Közl.*, 19(4): 200–206.
- Józsa, L.: A kéz kóros állapotai művészeti alkotásokon. *Magy. Traumat.*, 54(4): 289–299.
- Józsa, L.: Gerinc-elváltozások műalkotásokon és ásatag csontokon. *Osteolog. Közl.*, 20(3): 100–109.
- Józsa, L.: A fej védelme és a koponyasérülések. In: Bíró, Sz., Tomka, P. (Szerk.) *Hadak útján: A népvándorlás kor kutatóinak XIX. konferenciája, Győr*, GYMS M. Múz. Ig., Győr. pp. 255–263.
- Józsa, L.: *Szex a középkori Magyarországon*. Históriaantik Könyvesház, Budapest, p. 242.
- Józsa, L., Fóthi E.: Kísérlet a középkori trepanációk műtéti technikájának rekonstruálására. *Folia Anthropol.*, 10: 5–16.

2012

- Józsa, L.: Betegségek, kóros állapotok ábrázolása egyiptomi alkotásokon. *Kaleidoszkóp. J. Hist. Cult. Sci. Med.*, 3(5): 1–12.
- Józsa, L.: Az őskőkori és újkőkori idolk testalkatának összehasonlító vizsgálata. *Folia Anthropol.*, 11: 31–39.
- Józsa, L.: Mit adott (adhatott volna) a bizánci medicina az egyetemes orvostudománynak? *Orv. Hetil.*, 153(42): 1674–1678. DOI: 10.1556/OH.2012.HO2423
- Józsa, L., Pap I.: A töröknyereg elváltozásai torzított koponyákon. *Folia Anthropol.*, 11: 7–14.
- Kiss, Z., Kiss, I., Józsa L.: Az osteoporosis és a táplálkozás kapcsolata az emberré válás története során. *LAM KID*, 2: 39–45.

2013

- Józsa, L.: Bőr- és hajápolás Bizáncban. *Kaleidoscope. J. Hist. Cult. Sci. Med.*, 4(6): 24–39.
- Józsa, L.: A kétszáz éve született Richard Wagner patográfiája. *Orv. Hetil.*, 154(49): 1962–1965.
DOI: 10.1556/OH.2013.HO2440
- Józsa, L.: Az őskőkor üzenete: betegségek, rendellenességek paleolitikus műalkotásokon. *Osteolog. Közl.*, 21(1–2): 26–33.
- Józsa, L.: Miről vallanak az ásatag csontok? *Osteolog. Közl.*, 21(3–4): 93–102.

- Józsa, L.: Traumatológiai-ortopédiai vizsgálatok és eljárások ábrázolása 9. századi bizánci sebészeti kódexben. *Magy. Traumat.*, 56(3): 253–260.
- Józsa, L.: A neandervölgyi ember és a modern ember (*Homo sapiens*) kezének felépítése közti különbségek és azok következményei. *Magy. Traumat.*, 56(4): 199–204.
- Józsa, L.: Táplálkozás és alkoholfogyasztás Bizáncban. *Orv. Hetil.*, 154(6): 232–238. DOI: 10.1556/OH.2013.HO2430
- Józsa, L.: Középkori koponyalékelés: magyar sajátosság? *Orvostört. Közl.*, 59(1–4): 109–117.
- Józsa, L., Farkas, L.Gy.: Multiplex ciszták a combcsont proximális végében, két középkori férfi vázleletében. *Magy. Traumat. Ortop. Kézseb. Plaszt. Seb.*, 56(1): 71–75.
- Józsa, L., Kiss, Z.: Táplálkozás az őskorban és a „paleodiéta” napjainkban. *Orv. Hetil.*, 154(8): 315–318. DOI: 10.1556/OH.2013.HO2431
- Józsa, L., Pap, I.: Váci múmia vesekövének krisztallográfiai és elektronmikroszkópos vizsgálata. *Anthrop. Közl.*, 54: 41–46.
- Józsa, L., Pap, I., Farkas, Gy.: Napjainkra elfelejtett csontelváltozás: porosis hyperostotica. *Magy. Traumat.*, 56(2): 139–145.

2014

- Forrai, Gy., Józsa, L.: *Az orvos nyomoz: Miben haltak meg a halhatatlanok?* Argumentum, Bp.
- Hajdu, T., Merczi, M., Marcsik, A., Bernert, Zs, Józsa, L., Buczkó, K., Kelemen, H.M., Zádori, P., Vandulek, Cs., Biró, G., Molnár, E.: Metasztatikus csontdaganatos esetek a római kori Pannóniából. *Anthrop. Közl.*, 55: 27–44.
- Józsa, L.: Naturalista (?), erotikus (?), pornográf (?) művészeti alkotások az őskorban. *Folia Anthropol.*, 13: 87–101.
- Józsa, L., Pap, I.: A torzított koponyák paleopatológiai és röntgenpatológiai eltérései. Asszimetria a torzított koponyákon. *Folia Anthropol.*, 13: 67–80.
- Józsa, L.: A fej védelme a középkori hadakozásban. *Kaleidoscope. J. Hist. Cult. Sci. Med.*, 5(8): 16–32.
- Józsa, L.: A csonttörések gyakorisága és lokalizációja a honfoglalás korában, a 14–15. században és a 21. század első évében. *Osteolog. Közl.*, 22(1–2): 8–11.
- Józsa, L.: Tutanhamon és családja patográfiája. *Osteolog. Közl.*, 22(1–2): 23–31.
- Józsa, L., Pap, I.: Legg-Calvé-Perthes kór középkori leleten. *Magy. Traumat.*, 57(2–3): 127–132.
- Merczi, M., Marcsik, A., Bernert, Zs., Józsa, L., Buczkó, K., Lassányi, G., Kelemen, M.H., Zádori, P., Vandulek, C., Biró, G., Hajdu, T., Molnár, E.: Skeletal metastatic carcinomas from the Roman Period (1st to 5th century AD) in Hungary. *Pathobiology*, 81(2): 100–111. DOI: 10.1159/000357435

Farkas L. Gyula és Makra Szabolcs